

PŘEDSTAVUJEME

na školách věnujeme i během seminářů a webinářů pro vyučující a další vzdělavatele, které se vždy těší velkému zájmu.

Nahlédnout do světa žáků

„Hra mi umožnila nebýt v roli toho, kdo odsuzuje online chování žáků, a nestát proti nim. Žáci díky DigiStories dovolí učitelé nahlédnout do svého světa,“ sdílí svou zkušenost po testování DigiStories: Alex **Kateřina Hepová**, vyučující ze ZŠ Sedmikráska v Rožnově pod Radhoštěm. Právě otevření se a sdílení vlastních zážitků a pocitů po zhlédnutí příběhu vrstevníka je jedním ze základních principů práce s audiovizuálními materiály Jednoho světa na školách.

„Hra se věnuje spoustě témat. Sama o sobě není vzdělávací. Vyučujícím proto doporučujeme, aby po kolektivním hraní provedli ve třídě následnou reflexi emocí, aby postupovali podle doporučených metodických materiálů a zpracováním otázek a odpovědí. A zároveň jim k tomu doporučujeme konkrétní aktivitu do hodiny, která je otestovaná dalšími vyučujícími přímo ve třídách. Mohou v hodinách pracovat přímo podle doporučení svých kolegů,“ říká Adéla Sílešová. Díky zmíněné reflexi emocí se žáci v diskusi mnohem snadněji otevřou a lépe diskutují sami o sobě a o svém vlastním chování. „Vidíme, že to funguje a má to smysl, ale velkou roli má v celém procesu právě vyučující jako průvodce diskusí,“ dodává Sílešová.

Tereza Knížková, mediální koordinátorka programu Jeden svět na školách, Člověk v tísni

JSNS.CZ

**Člověk
v tísni**

Čtení v oborech v projektu Pomáháme školám k úspěchu

HANA KOŠTÁLOVÁ, MICHALA KAFKOVÁ

Mohlo by se zdát, že příležitosti ke čtení mají mít žáci především v hodinách českého jazyka a literatury, ať už v klasických dílnách čtení, nebo během rozmanitých čtenářských lekcí. Ale chceme-li, aby se z žáků stávali kritičtí a nezávislí čtenáři, tak to dlouhodobě není dostatečné.

Číst v oborech je pro žáky přínosné z několika důvodů. Čtením žáci získávají věcné poučení, učí se čtenářským dovednostem a tříbí si je, získávají vhled do toho, jak se v daném oboru přemýšlí, jak se čtou a sdílí věcné texty v různých oblastech poznání. Texty také mohou fungovat jako „háček“ – mohou se obsahem či formou zpracování stát pro žáky atraktivní a podnítit tak jejich zájem a zapojení jako nezbytné podmínky jejich dalšího učení. Čtení textu s vhodně zvoleným zadáním pomáhá aktivizovat žáky, umožňuje jim přemýšlet o čteném, vyvozovat závěry, sdílet se spolužáky – čtení se tak stává nástrojem učení. S ohledem na různorodou povahu věcných textů se ale

nabízí, aby se čtení věcných textů (podrobněji v rámečku) stalo i jedním z cílů výuky naučných předmětů. Žáci postupně získávají nástroje pro to, jak nahlížet „pod pokličku“ oboru: poznávat, jak se v něm přemýšlí, jak se v něm vytvářejí znalosti. To jim později pomůže rozklíčovat i jiné, oborově nespecifické texty, se kterými se mohou setkat jak ve škole, tak v životě mimo ni. Čtení v oborech tak významným způsobem může posilovat kritickou gramotnost žáků – žáci textu nejen porozumí, ale budou přemýšlet nad záměrem autora, nad tím, jak jej naplňuje a nakolik například respektuje zaběhlé postupy oboru, kterého se obsah dotýká.

Oborové poznání se kumuluje v textech věcných, které jsou značně odlišné od těch beletristických. Jedná se o velkou skupinu lineárních i nelineárních (popř. multimodálních) textů, které poskytují určitý věcný obsah. Často je u nich patrná silná vazba na kontext daného vědního oboru, jak v oblasti obsahu, tak způsobu uspořádání. Mohou obsahovat jak slova odborná (např. *mykorhiza*), tak výrazy, které mají v daném kontextu specifický význam, odlišný od toho, který žáci znají z běžného užití (např. věková *pyramida*). Věty bývají delší, vnitřně členěné, často se používá trpný rod. Věcné texty jsou dále typické různorodou strukturou, často oborově specifickou (jinak vypadá např. popis ledňáčka a jinak popis věkové pyramidy). Také způsob propracování těchto textů (jakým způsobem jsou myšlenky v textu podávány) se významně odlišuje od textů beletristických. Opět je ovlivněn výchozím oborem (např. interpretace jevu ve fyzice a události v historii), ale také tím, zda jej čteme v učebnici fyziky nebo populárně vědeckém článku na webu.

Začít zařazovat pravidelně čtení do výuky naučných předmětů není pro učitele samozřejmé a ani jednoduché. Učitel, který se pro to rozhodne, může narážet na řadu úskalí. Je náročné najít vhodný text, nadchnout pro něj žáky, propojit smysluplně čtenářský a oborový cíl. Často také učitele tíží „zodpovědnost oboráře“ – tedy jak neopomenout důležitá oborová témata a oborové cíle při současném zapojení čtení. Jistou dávkou zkušenosti také vyžaduje rozpoznat, jaké příležitosti text nabízí, jak s jeho oporou vystavět hodinu a následně zjistit, zda práce s textem měla zamýšlený dopad.

V projektu Pomáháme školám k úspěchu se na čtení (a později i psaní) v oborech soustavněji zaměříme od roku

2016. Vytváříme příležitosti pro společné sdílení a učení učitelů prvního i druhého stupně a zároveň se snažíme trvale rozvíjet naše vlastní porozumění a sledovat rozvoj odborného vědění v této oblasti. Toto poznání pak sdělíme a spolu s kolegy promyslíme jeho další praktické využití. Ukazuje se, že pomáhá, pokud má učitel možnost vycházet z vlastní praxe a zkušeností, sdílí s kolegy, má přístup k odbornému vědění, ale také si postupně prohlubuje své vlastní přesvědčení o významu čtení a psaní v oborech. Nápomocné také je vytvářet a obnovovat učící se komunitu učitelů oborářů – ať už na úrovni školy, nebo mezi školami. A nezapomínat na to, co automaticky předpokládáme u učitelů českého jazyka a literatury. Totiž že učitelé oborů by také měli být čtenáři a měli by mít možnost s kolegy sdílet jak své vlastní čtenářské zážitky, tak i tipy na knihy a texty do výuky svých oborů.

Rádi proto dáme v následujících číslech *Učitelského měsíčníku* prostor našim učitelům, aby se čtenáři sdíleli své zkušenosti se zařazováním čtení a psaní do výuky. Můžete se těšit jak na zkušenosti učitelů prvního stupně, tak druhého, a to z různých předmětů. Nabídneme také zkušenosti s tím, jak v oborech propojovat čtenářské a oborové cíle, jak je možné pracovat s více texty nebo oborové texty psát. A mnohé další!

ZDROJE

- KAFKOVÁ, M. *Oborové čtení ve výuce zeměpisu: Přístupy učitelů v širším kontextu*. Disertační práce. Praha: Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, 2019.
- KOŠŤÁLOVÁ, H. *Je učitel naučného předmětu i učitelem čtení? Kritická gramotnost 2 + 3*. Pomáháme školám k úspěchu, 2016.

Hana Košťálová, programová ředitelka projektu Pomáháme školám k úspěchu

Michala Kafková, pedagogická konzultantka projektu Pomáháme školám k úspěchu

www.rizeniskoly.cz

Kompletní nabídka odborných informací pro oblast školství